

Ewa WALIŃSKA, Marcin MICHALAK

STUDIA WYŻSZE NA KIERUNKU FINANSE I RACHUNKOWOŚĆ A CERTYFIKACJA ZAWODU KSIĘGOWEGO

GRADUATED IN FINANCE AND ACCOUNTING AND CERTIFICATION OF ACCOUNTING PROFESSION

Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki w Łodzi
ul. Matejki 22/26, 90-237 Łódź

Abstract: Article takes a very valid question now, the certification of the accounting profession in Poland. From the standpoint of academic courses in 'Finance and Accounting', the current program content on this field of study create opportunities for their graduates in recognition of diplomas of higher education in the process of obtaining title chartered accountant. It is a condition however the quality of education, confirmed the accreditation of the institution issuing the title of the professional accountant, which is the Accountants Association in Poland.

Słowa kluczowe: akredytacja, certyfikacja zawodu księgowego, efektywność uczenia się, jakość kształcenia, kierunek finanse i rachunkowość, specjalność rachunkowość, studia licencjackie, studia magisterskie, studia wyższe, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, treści programowe z rachunkowości.

Keywords: accounting professional certification, accounting specialization, accreditation, higher education, bachelor's, Finance and Accounting study, the Association of Accountants in Poland, master's, the curricula for the accounting, the efficiency of learning, the quality of education.

WSTĘP

W momencie wstąpienia Polski do Unii Europejskiej rozpoczął się okres istotnych zmian w systemie szkolnictwa wyższego naszego kraju. Zmiany te zmierzają w kierunku harmonizacji z regulacjami wspólnotowymi. Niemniej jednak instytucje z europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego (EOSW) są dopiero na początku długiej i z pewnością trudnej drogi zmierzającej do ustanowienia wspólnego zbioru fundamentalnych wartości oraz dobrych praktyk związanych z zapewnieniem jakości kształcenia na poziomie wyższym.

W perspektywie kilku najbliższych lat do systemu kształcenia wyższego w UE wprowadzone zostaną Europejskie ramy kwalifikacji, które mają wejść w życie w roku 2012. Oznacza to dla polskich uczelni swoistą rewolucję systemu kształcenia, w tym nie tylko diametralną przebudowę jego struktury i programów, ale przede wszystkim zmianę świadomości – zarówno pracowników, jak i studentów.

Europejskie ramy kwalifikacji wprowadzą nową filozofię funkcjonowania szkolnictwa wyższego w Polsce. Zakłada ona, że w systemie kształcenia najbardziej istotne jest jego „wyj-

ście”, czyli efekty procesu nauczania i uczenia się, takie jak wiedza, umiejętności i postawy absolwentów. Ramy kwalifikacji mają stanowić odpowiedź na pytanie, w jaki sposób, zachowując różnorodność systemów kształcenia w poszczególnych krajach Unii Europejskiej, można zrealizować wspólnie określony cel, jakim są efekty kształcenia. Wymaga to jednak od uczelni wyższych dokładnego i jasnego zdefiniowania efektów kształcenia – w taki sposób, by były one mierzalne.

Wprowadzenie ram kwalifikacji w warunkach polskich oznacza odejście od szczegółowych standardów kształcenia, określonych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz rezygnację z ustalania listy kierunków. Prowadzi to zatem do samodzielności uczelni w zakresie kształtowania programów nauczania.

Konsekwencje takich rozwiązań są bardzo zróżnicowane. Po pierwsze, uczelnia musi wypracować własną misję, która stanowić będzie podstawę tworzenia programów nauczania. Programy mają bowiem być narzędziem realizacji misji uczelni. Po drugie, każdy program musi mieć jasno zdefiniowany cel szczegółowy i efekty kształcenia. Po trzecie, uczelnia musi posiadać instrumenty monitoringu i weryfikacji jakości oraz skuteczności procesu kształcenia. Zgodnie z nową koncepcją systemu szkolnictwa wyższego to właśnie owe instrumenty, a nie – jak obecnie – szczegółowe programy nauczania, będą badane przez agencje akredytacyjne. Ramy kwalifikacji przewidują certyfikację uczelni, czyli procedurę potwierdzającą, że dana jednostka gwarantuje realizację założonych efektów kształcenia. System weryfikacji efektów kształcenia dotyczyć będzie wszystkich form kształcenia, a zatem również studiów podyplomowych i doktoranckich. Ramy kwalifikacji wymagać będą od uczelni opracowania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości (więcej na ten temat: Standardy i wskazówki dotyczące zapewnienia jakości kształcenia w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego 2005). Tworzenie takiego systemu powinno się odbywać przy współdziałaniu i zaangażowaniu nie tylko pracowników uczelni, ale przede wszystkim studentów, doktorantów, absolwentów, pracodawców, środowisk lokalnych itp.

Podsumowując, należy stwierdzić, że przedstawione perspektywy zmian szkolnictwa wyższego w UE będą wymagać znaczących modyfikacji programów kształcenia akademickiego w Polsce. Kluczowym problemem staje się nie tylko określenie efektów nauczania, ale przede wszystkim opracowanie zasad i sposobu ich pomiaru, co pozwoli na ustalenie wskaźników analizy efektywności. Wskaźniki te stanowić powinny integralny element systemów motywacyjnych stosowanych w uczelni. Dziś do najczęściej stosowanych wskaźników monitorujących efekty kształcenia zalicza się wyniki studentów z egzaminów, testów czy zaliczeń. Przykładami innych wskaźników, odzwierciedlających efekty kształcenia w sposób bardziej zbliżony do koncepcji zawartej w ramach kwalifikacji, są chociażby: wskaźnik sukcesu w znalezieniu pracy, udział prac projektowych w pracach dyplomowych ogółem, udział prac zespołowych w pracach studentów ogółem itp. Nowo opracowane wskaźniki efektywności uczenia się będą podstawą do sporządzania rankingów uczelni pod kątem jakości kształcenia.

Ramy kwalifikacji stwarzają również ogromną szansę otwarcia się uczelni na propozycje uznanych środowisk w zakresie certyfikacji zawodu. Taka szansa pojawiła się właśnie w przypadku kierunku finanse i rachunkowość, na którym odpowiednio wypracowany program nauczania mógłby być podstawą do uzyskania akredytacji Stowarzyszenia Księgowych w Polsce na potrzeby certyfikacji zawodu księgowego.

Celem artykułu jest prezentacja możliwości takiego kształtowania programu studiów na kierunku finanse i rachunkowość, który stwarzałby szanse uzyskania akredytacji Stowarzyszenia Księgowych w Polsce. W pierwszej części przedstawiono ogólne zasady certyfikacji zawodu księgowego w Polsce. Następnie omówiono wymagania programowe dotyczące kierunku finanse i rachunkowość, sformułowane w regulacjach Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Przy okazji wskazano możliwości, jakie dają one uczelniom wyższym w zakresie dostosowania programów nauczania do założeń programowych certyfikacji. W ostatnim punkcie artykułu zasygnalizowano problem akredytacji kierunku finanse i rachunkowość przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce na potrzeby certyfikacji zawodu księgowego.

OGÓLNE ZASADY CERTYFIKACJI ZAWODU KSIĘGOWEGO W POLSCE

Zawód księgowego w Polsce nie ma jeszcze takiej rangi jak w innych krajach europejskich – chociażby w Wielkiej Brytanii czy we Francji. W związku z tym środowisko księgowych w Polsce, a przede wszystkim Stowarzyszenie Księgowych w Polsce od dawna prowadziło działania mające na celu zwiększenie znaczenia zawodu księgowego. Dużym osiągnięciem było wprowadzenie nowego kierunku finanse i rachunkowość na liście Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w lipcu 2007 r. Niewątpliwie jest to ogromna szansa na rozwój tej dyscypliny oraz uzyskanie większego prestiżu zawodu księgowego.

Kolejnym sukcesem Stowarzyszenia Księgowych w Polsce było podjęcie prac nad opracowaniem wymagań kwalifikacyjnych i programu nauczania na potrzeby certyfikacji zawodu księgowego. Powołany w tym celu zespół ds. certyfikacji zawodu opracował główne założenia systemu certyfikacji zawodowej, zdefiniował poziomy certyfikacji i opracował programy szkoleń.

Zgodnie z Uchwałą nr 732/111/ 2009 Zarządu Głównego Stowarzyszenia Księgowych w Polsce z dnia 20 lipca 2009 r. w sprawie certyfikacji zawodu księgowego przez certyfikację zawodu księgowego rozumieć należy „[...] poświadczenie, sprawdzonych w trybie egzaminów, kwalifikacji osób przygotowanych do wykonywania zawodów związanych z rachunkowością”.

Główne założenia systemu certyfikacji obejmują kształcenie w ramach kursów prowadzonych przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, obowiązek ustawicznego doskonalenia zawodowego, współpracę oraz wymianę doświadczeń z pracodawcami (Radą Pracodawców) oraz możliwość uznawania innych kwalifikacji lub certyfikatów zawodowych. Certyfikacja zawodu księgowego w ramach ścieżki edukacyjnej Stowarzyszenia obejmuje cztery po-

ziomy kształcenia, których ukończenie z wynikiem pozytywnym stanowi podstawę potwierdzenia kwalifikacji określonego stopnia i wydania dokumentu na tytuł:

- stopień I – asystenta rachunkowości,
- stopień II – samodzielnego księgowego,
- stopień III – specjalisty do spraw rachunkowości,
- stopień IV – dyplomowanego księgowego.

Zakres wymagań kwalifikacyjnych na poszczególnych poziomach kształcenia określa Prezydium Zarządu Głównego Stowarzyszenia w „Założeniach organizacyjno-programowych”. Osoba ubiegająca się o certyfikat zawodowy, przystępując do określonego poziomu postępowania kwalifikacyjnego, obejmującego kształcenie zakończone egzaminem, powinna spełniać następujące wymagania wstępne:

I stopień kwalifikacyjny (asystent rachunkowości) – wykształcenie co najmniej średnie;

II stopień kwalifikacyjny (samodzielny księgowy) – wykształcenie co najmniej średnie oraz posiadanie wiedzy i umiejętności asystenta rachunkowości potwierdzonych:

- zaświadczeniem kwalifikacyjnym z zakresu wiedzy I stopnia, uzyskanym po egzaminie kończącym kształcenie prowadzone przez Stowarzyszenie, lub

- tytułem technika rachunkowości, lub

- inną formą uznaną przez organizatora kształcenia za równoważną;

III stopień kwalifikacyjny (specjalista ds. rachunkowości) – wykształcenie wyższe lub średnie oraz posiadanie wiedzy i umiejętności samodzielnego księgowego potwierdzonych:

- zaświadczeniem kwalifikacyjnym, uzyskanym po egzaminie kończącym kształcenie prowadzone przez Stowarzyszenie z zakresu wiedzy II stopnia, lub

- certyfikatem księgowym uprawniającym do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych, wydanym przez Ministerstwo Finansów, lub

- tytułem magistra o specjalności rachunkowość, lub dyplomem licencjata o specjalności rachunkowość, uzyskanym na uczelni, której program studiów został uznany przez Główną Zawodową Komisję Egzaminacyjną za spełniający wymogi (akredytacja Stowarzyszenia), lub

- tytułem magistra lub dyplomem licencjata i zaliczonym testem sprawdzającym z zakresu wymagań określonych dla wiedzy II stopnia, przeprowadzonym przez organizatora kształcenia;

IV stopień kwalifikacyjny (dyplomowany księgowy) – wykształcenie wyższe lub średnie uprawniające do podjęcia studiów wyższych oraz posiadanie wiedzy i umiejętności potwierdzonych:

- zaświadczeniem kwalifikacyjnym, uzyskanym po egzaminie kończącym kształcenie prowadzone przez Stowarzyszenie z zakresu wiedzy III stopnia (specjalista do spraw rachunkowości), lub

- zaliczonym testem sprawdzającym z zakresu wymagań określonych dla wiedzy III stopnia kwalifikacyjnego, przeprowadzonym przez organizatora kształcenia;

- posiadaniem praktyki w dziedzinie rachunkowości – przy wykształceniu wyższym – co najmniej dwuletniej, przy wykształceniu średnim – co najmniej pięcioletniej.

Należy dodać, że istnieje również możliwość ubiegania się o tytuł dyplomowanego księgowego w trybie eksternistycznym. W takim przypadku kandydat przystępuje do egzaminu, który składa się z czterech części:

- część A – zakres tematyczny właściwy dla stopnia I (asystent rachunkowości) i dla stopnia II (samodzielny księgowy) systemu certyfikacji;
- część B – zakres tematyczny właściwy dla stopnia III (specjalista do spraw rachunkowości) systemu certyfikacji;
- część C – zakres tematyczny właściwy dla stopnia IV (dyplomowany księgowy) systemu certyfikacji;
- część D – zadanie problemowe (rys. 1).

Na wniosek kandydata Komisja może uznać części A i B egzaminu za zaliczone w następujących przypadkach:

część A uznaje się za zaliczoną w przypadku, gdy kandydat:

- zdał egzamin kończący II stopień ścieżki edukacyjnej Stowarzyszenia lub
- posiada certyfikat uprawniający do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych, wydany przez Ministerstwo Finansów,
- posiada tytuł magistra ze specjalnością rachunkowość, uzyskany na uczelni akredytowanej przez Stowarzyszenie,

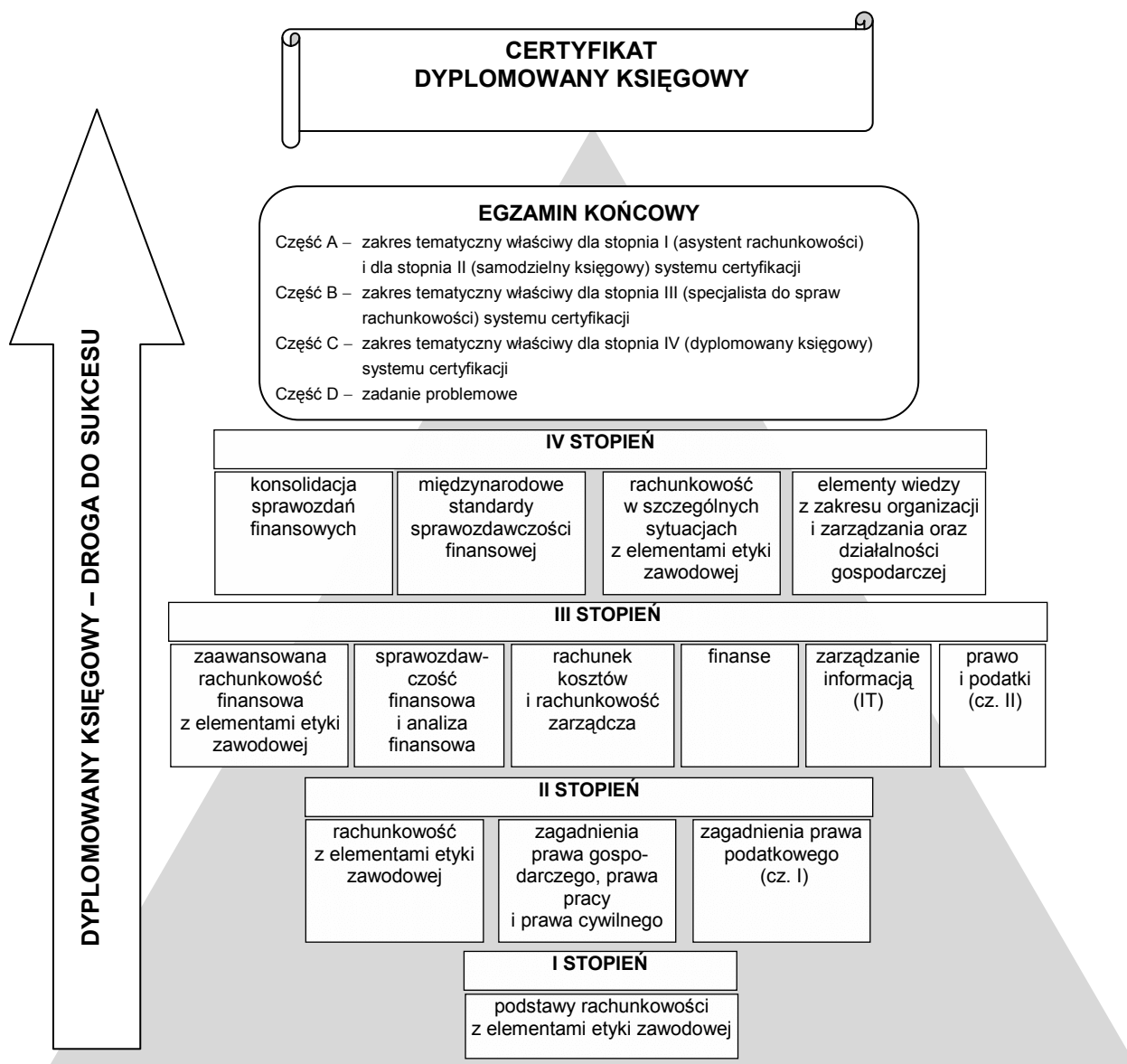
część B uznaje się za zaliczoną w przypadku, gdy kandydat zdał egzamin kończący III stopień ścieżki edukacyjnej Stowarzyszenia.

Reasumując, certyfikacja zawodu księgowego w Polsce stała się faktem. Jej zasady, określone w uchwałach Zarządu Głównego Stowarzyszenia Księgowego w Polsce (Uchwała nr 732/110/ 2009 z dnia 20 lipca 2009 r. w sprawie tytułu zawodowego „dyplomowany księgowy”, Uchwała nr 732/111/ 2009 z dnia 20 lipca 2009 r. w sprawie certyfikacji zawodu księgowego, Uchwała nr 732/112/2009 z dnia 20 lipca 2009 r. w sprawie powołania Rady Pracodawców; są efektem pracy zespołu ds. certyfikacji zawodu oraz szerokiej dyskusji wszystkich członków Stowarzyszenia. W procesie opracowania zasad certyfikacji zawodu księgowego czynnie uczestniczyły także komisje Rady Naukowej SKwP, m.in. Komisja Edukacji Rachunkowości¹.

Obecnie trwają prace dotyczące zasad akredytacji ekonomicznych kierunków studiów ze specjalnością w zakresie rachunkowości na potrzeby certyfikacji zawodu księgowego. Analiza treści programowych kierunków ekonomicznych i ich porównanie z wymaganiami określonymi w Założeniach organizacyjno-programowych na potrzeby procesu certyfikacji zawodu wskazuje, iż największe szanse ma akredytacja na kierunku finanse i rachunkowość ze specjalnością rachunkowość. Wynika to z faktu, iż kierunek ten już dzisiaj, w zakresie ministerialnych programów nauczania obejmuje treści programowe, które w dużym zakresie od-

¹ Głównym celem działalności Komisji jest doskonalenie szeroko rozumianego procesu kształcenia w zakresie rachunkowości, ze szczególnym uwzględnieniem nauczania rachunkowości w dwustopniowym systemie szkolnictwa wyższego.

powiadają wymogom ścieżki kształcenia dyplomowanego księgowego, realizowanej przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce².

Rys. 1. Droga do uzyskania certyfikatu dyplomowanego księgowego
 Źródło: Gorycki (2009).

WYNIKI I DYSKUSJA

Programy nauczania na kierunku finanse i rachunkowość a certyfikacja zawodu księgowego

Kierunek finanse i rachunkowość został wprowadzony na listę Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w roku 2007, zastępując kierunek finanse i bankowość. Zostały dla niego

² W świetle obecnych uchwał SKwP, dotyczących certyfikacji zawodu księgowego, akredytacja uczelni pozwala na: przystąpienie do kursu na III stopień kwalifikacyjny (specjalista ds. rachunkowości) – w ramach ścieżki edukacyjnej Stowarzyszenia oraz na zwolnienie z części A egzaminu na dyplomowanego księgowego – w ramach ścieżki eksternistycznej. Wydaje się, że w przyszłości zakres uprawnień wynikających z akredytacji mógłby być większy i że mógłby zwalniać także z części B egzaminu na dyplomowanego księgowego.

opracowane nowe standardy nauczania, zgodnie z dwustopniowym systemem szkolnictwa wyższego³.

Należy podkreślić, iż nowe standardy kształcenia, wprowadzone Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 listopada 2007r., pozwalają na osiągnięcie dużej zgodności z założeniami i celami Procesu bolońskiego. Umożliwiają one bowiem uczelniom na zapewnienie elastyczności, różnorodności, mobilności i stwarzają możliwość kształtowania indywidualnej ścieżki kształcenia. To z kolei pozwala na dostosowanie programów kształcenia akademickiego do wymogów certyfikacji zawodu, np. do standardu środowiskowego SKwP (tab. 1).

Tabela 1. Struktura treści programowych na kierunku finanse i rachunkowość według standardów kształcenia Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Wyszczególnienie	I stopień studiów		II stopień studiów	
	godz.	%	godz.	%
Treści podstawowe	300	16,6	105	13,2
Treści kierunkowe	300	16,6	135	16,8
Pozostałe treści	1200	66,6	560	70,0
Razem	1800	100,0	800	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki. DzU z 2009 r., nr 180, poz. 1407.

Studia I stopnia (licencjat) na kierunku finanse i rachunkowość to studia o charakterze zawodowym-praktycznym. Po ich ukończeniu absolwent może podjąć pracę na pomocniczych stanowiskach w instytucjach finansowych i niefinansowych. Program tych studiów obejmuje obowiązkową praktykę (min. 4 tygodnie). Minimalna liczba godzin na studiach licencjackich I stopnia to 1800 godzin.

Studia II stopnia (magister) na kierunku finanse i rachunkowość to studia o charakterze „twórczym” – koncepcyjnym, pozwalające podjąć pracę w instytucjach finansowych i niefinansowych. Absolwenci studiów magisterskich zdobywają zaawansowaną wiedzę z zakresu rachunkowości i finansów, nabywają umiejętności podejmowania decyzji oraz prowadzenia działalności doradczej. Minimalna liczba godzin na studiach II stopnia (magisterskich) wynosi 800 godzin.

Poniżej dokonano krótkiej charakterystyki treści programowych na kierunku finanse i rachunkowość.

Studia I stopnia obejmują następujące bloki tematyczne:

- przedmioty ogólne,

³ Wprowadzenie kierunku finanse i rachunkowość pozwoliło wielu uczelniom na uruchomienie w roku akademickim 2007/2008 nowego programu kształcenia na studiach I stopnia oraz na modyfikację studiów II stopnia. Lata 2007–2010 to okres przejściowy, gdyż dopiero w roku akademickim 2010/2011 można będzie uruchomić studia II stopnia na kierunku finanse i rachunkowość zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (dla absolwentów studiów I stopnia kształconych według nowych standardów).

- przedmioty z zakresu finansów,
- przedmioty z zakresu rachunkowości.

W zakresie przedmiotów ogólnych mieszczą się: matematyka, statystyka, ekonomia, matematyka finansowa, prawo, makroekonomia, mikroekonomia.

Przedmioty z zakresu finansów obejmują: rynek finansowy, finanse przedsiębiorstw, finanse publiczne, bankowość, ubezpieczenia.

Natomiast w skład przedmiotów z rachunkowości wchodzi: rachunkowość finansowa, podstawy rachunkowości finansowej i zarządczej.

Studia II stopnia obejmują analogiczne bloki przedmiotów jak studia I stopnia. Przedmiot ogólny to prawo finansowe. W skład przedmiotów z finansów wchodzi: polityka pieniężna, portfel inwestycyjny, zarządzanie instytucjami kredytowymi. Natomiast przedmioty z zakresu rachunkowości obejmują: rachunek kosztów, rachunkowość zarządcza i standardy sprawozdawczości finansowej.

Co ważne standardy określone przez Ministerstwo nie definiują przedmiotów, ale treści kształcenia i efekty kształcenia. Na przykład na studiach I stopnia wskazuje się na treści kształcenia z zakresu rachunkowości, rachunkowości finansowej i analizy finansowej.

Efekty kształcenia z rachunkowości obejmują: rozumienie zasad rachunkowości; rozumienie zasad księgowania i sporządzania sprawozdań finansowych; rozpoznawanie pozycji sprawozdań finansowych; rozumienie roli rachunkowości w zarządzaniu jednostką gospodarczą.

Efekty kształcenia z rachunkowości finansowej to z kolei: rozumienie zasad i standardów rachunkowości; wyceniania pozycji sprawozdawczych; rozumienie zawartości poszczególnych pozycji sprawozdawczości i powiązań między nimi; sporządzanie sprawozdawczości finansowej, w tym skonsolidowanej; wywiązywanie się z obowiązków sprawozdawczych.

Efekty kształcenia z analizy finansowej obejmują umiejętności: pozyskiwania danych dla sporządzania analiz finansowych; wykonywania analiz finansowych; oceny kondycji finansowej jednostek gospodarczych na podstawie sprawozdawczości; określania struktury źródeł finansowania i ich kosztów; wyceniania wartości jednostek gospodarczych; identyfikowania jednostek gospodarczych, którym grozi upadłość; sporządzania i analizy ocen rankingowych i ratingowych; oceniania projektów inwestycyjnych.

Standardy Ministerstwa dla studiów II stopnia na kierunku finanse i rachunkowość wskazują treści kształcenia z zakresu rachunkowości zarządczej, rachunku kosztów oraz standardów sprawozdawczości finansowej.

Efekty kształcenia z rachunkowości zarządczej obejmują: umiejętności i kompetencje analizowania wpływu kosztów na efektywność funkcjonowania jednostek gospodarczych; wyciągania wniosków z informacji zarządczych; podejmowania decyzji menedżerskich; planowania w jednostkach gospodarczych.

Efekty kształcenia z rachunku kosztów to z kolei: rozróżnianie kosztów i ich kalkulacji; rozumienie zasad ewidencjonowania, budżetowania i rozliczania kosztów; analizowanie kosztów; określanie wpływu kosztów na wyniki finansowe jednostki gospodarczej.

Efekty kształcenia ze standardów sprawozdawczości finansowej to: nabycie umiejętności sporządzania sprawozdań finansowych zgodnie z przyjętymi standardami; ujmowania aktywów rzeczowych i niematerialnych oraz instrumentów finansowych w sprawozdaniach; ujmowania kapitałów własnych i zobowiązań w sprawozdaniach; wyceny oraz ujmowania przychodów i kosztów w sprawozdawczości finansowej.

Ze standardów Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego wynika zorientowanie procesu kształcenia na studiach I stopnia na rachunkowość finansową, zaś na studiach II stopnia – na rachunkowość zarządczą i zaawansowaną rachunkowość (sprawozdawczość) finansową.

Treści programowe z zakresu rachunkowości dla kierunku finanse i rachunkowość powodują wiele problemów. Do przykładowych należą:

1) relacja profilu absolwenta studiów I stopnia (zawodowych) do profilu absolwenta studiów II stopnia („twórczych”) a ich powiązanie z procesem certyfikacji zawodowej;

2) tworzenie specjalności – czy:

- na studiach I stopnia i na studiach II stopnia?
- tylko na studiach I stopnia?
- tylko na studiach II stopnia?

3) praktyki zawodowe obowiązkowe na studiach I stopnia a treści programowe na tym poziomie kształcenia;

4) dziedzinowy podział rachunkowości na studiach I i II stopnia – jak rozwiązać problem podziału zagadnień z poszczególnych obszarów dziedzinowych rachunkowości na studia I i II stopnia? Można wskazać dwa podejścia:

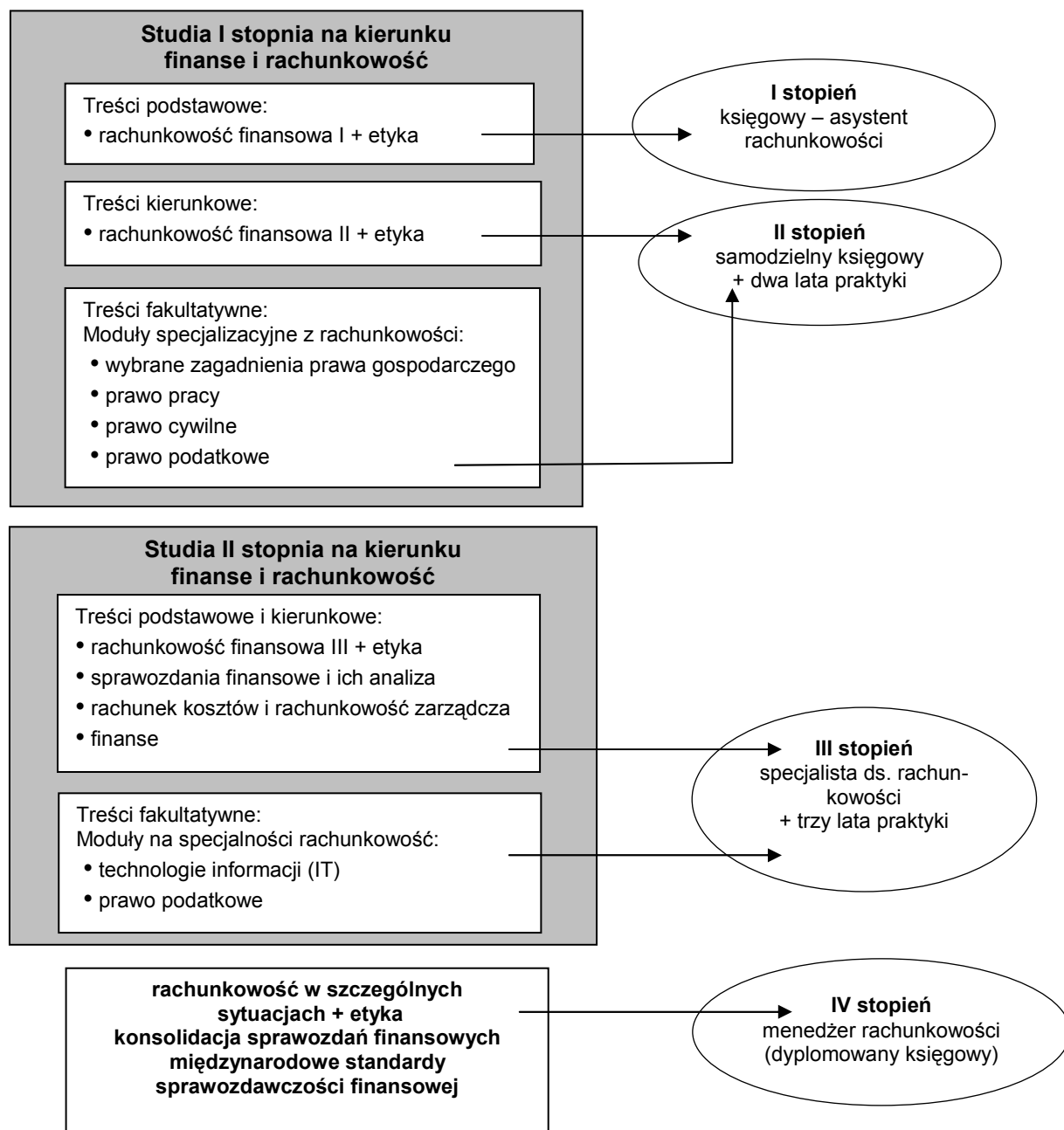
- na studiach I stopnia zagadnienia ze wszystkich obszarów dziedzinowych, ale na poziomie ogólnym, a następnie, na studiach II stopnia, pogłębianie wiedzy;
- na studiach I stopnia ukierunkowanie na rachunkowość finansową (ewidencję) i podstawy rachunkowości zarządczej, zaś na studiach II stopnia ukierunkowanie na rachunkowość zarządczą i sprawozdawczość finansową (wycenę) oraz na zagadnienia pośrednio z nimi związane, np. audyt zewnętrzny i wewnętrzny, podatki itp.;

5) czy i jak ukierunkować treści nauczania na rachunkowość branżową, np. rachunkowość banków, ubezpieczycieli, budżetową – może w ramach specjalności na studiach II stopnia?

Przedstawione problemy dają jednocześnie uczelniom możliwość wyboru i indywidualnego kształtowania programów nauczania. Mogą one w tej sytuacji samodzielnie ukształtować profil studiów i dostosować go do wymagań programowych określonych na potrzeby certyfikacji zawodu księgowego przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce.

Studia licencjackie I stopnia z punktu widzenia treści programowych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego spełniają wymagania programowe I stopnia certyfikacji, natomiast po uzupełnieniu o treści fakultatywne (np. o specjalność) odpowiadają programowi II stopnia certyfikacji.

Treści programowe Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na studiach II stopnia, uzupełnione o przedmioty specjalizacyjne, zgodnie z „Załoženiami organizacyjno-programowymi” Stowarzyszenia Księgowych w Polsce, odpowiadają programowi III stopnia certyfikacji zawodu księgowego (rys. 2).

Rys. 2. Rachunkowość w akademickim systemie kształcenia a certyfikacja zawodu

AKREDYTACJA DLA UCZELNI WYŻSZYCH NA POTRZEBY CERTYFIKACJI DYPLOMOWANEGO KSIĘGOWEGO

Cele i charakterystyka akredytacji

Akredytacja uczelni wyższych przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce wymaga opracowania zasad uznawania dyplomów uzyskanych na uczelniach, których program studiów

odpowiada zakresowi wiedzy i umiejętności wymaganych w systemie certyfikacji zawodu księgowego przez Stowarzyszenie. Analiza treści programowych z rachunkowości na kierunkach ekonomicznych, określonych w standardach kształcenia Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, pozwala stwierdzić, że przedmiotem akredytacji powinien być program, metodyka oraz warunki kształcenia na studiach I i II stopnia na kierunku finanse i rachunkowość ze specjalnością w zakresie rachunkowości.

Celami akredytacji przeprowadzanej przez Stowarzyszenie powinny być:

a) ocena jakości kształcenia na kierunkach studiów ekonomicznych ze specjalnością rachunkowość lub na studiach podyplomowych w zakresie rachunkowości w celu stwierdzenia, czy kryteria przyjęte jako podstawa oceny są spełnione w stopniu wystarczającym do udzielenia akredytacji;

b) doskonalenie jakości kształcenia w zakresie rachunkowości poprzez przeprowadzenie wieloaspektowej oceny programów studiów i warunków ich realizacji, a także działań na rzecz jakości, podejmowanych przez jednostki prowadzące akredytowany kierunek studiów;

c) dostarczenie studentom, pracodawcom i innym zainteresowanym podmiotom wiarygodnej i porównywalnej informacji o jakości kształcenia na akredytowanych kierunkach studiów;

d) tworzenie i propagowanie wysokich standardów jakości kształcenia wyższego w zakresie rachunkowości.

Akredytację przeprowadzaną przez Stowarzyszenie powinny cechować:

– środowiskowy charakter – Stowarzyszenie samodzielnie ustala procedurę i standardy akredytacji, wyłania zespół ds. akredytacji, który przeprowadza postępowanie akredytacyjne, a po jego zakończeniu rekomenduje przyznanie akredytacji;

– dobrowolność – decyzję o poddaniu się akredytacji podejmują samodzielnie podmioty zainteresowane potwierdzeniem, oceną i doskonaleniem jakości prowadzonych programów kształcenia w zakresie rachunkowości;

– okresowość – akredytację przyznaje się na określony czas, po upływie którego instytucja może się ubiegać o ponowną akredytację;

– odpłatność – podmioty poddające się akredytacji pokrywają koszty jej przeprowadzenia.

Wymogi programowe dotyczące uzyskania akredytacji

Akredytacji podlegać powinny w szczególności: treści programowe, profil absolwenta oraz jakość kształcenia.

Treści programowe. Ocena treści programowych oznacza ustalenie stopnia, w jakim: gwarantują one przekazanie odpowiedniej wiedzy i umiejętności z zakresu rachunkowości, ekonomii, finansów, zarządzania i zasad prowadzenia działalności gospodarczej oraz ustalenie, czy są one zgodne ze standardami kształcenia w zakresie rachunkowości przyjętymi przez Stowarzyszenie na potrzeby certyfikacji zawodu księgowego. Ocenie powinny podlegać układ i zawartość programów kształcenia, w tym:

- struktura programu studiów (przedmioty kształcenia ogólnego, przedmioty kierunkowe, przedmioty specjalizacyjne i specjalnościowe, języki obce, seminaria dyplomowe itd.);
- sekwencja przedmiotów i wzajemne powiązania ich treści programowych;
- treści programowe poszczególnych przedmiotów;
- wymiar godzinowy przedmiotów;
- wykaz, aktualność i dostępność zalecanej literatury i innych materiałów dydaktycznych;
- wymogi zaliczeniowe i egzaminacyjne w powiązaniu z treściami programowymi oraz oczekiwanym poziomem wiedzy i umiejętności absolwenta.

Program studiów w zakresie rachunkowości, z uwzględnieniem ich trybu oraz charakterystyki uczestników, powinien obejmować zajęcia praktyczne: integrujące wiedzę z ekonomii i z różnych obszarów funkcjonalnych zarządzania, kształtujące umiejętność pracy w zespole oraz doskonalące umiejętności: analizy, podejmowania i wdrażania decyzji (gry i symulacje zarządzania, zespołowa realizacja projektów doradczych).

Liczba godzin zajęć dydaktycznych w ramach specjalności, prowadzącej do uzyskania dyplomu magisterskiego i licencjackiego w zakresie rachunkowości, nie powinna być mniejsza niż 20% ogólnej liczby godzin realizowanej w toku studiów. Każdy z programów powinien cechować się możliwie szeroką ofertą przedmiotów do wyboru.

Zakres treści programowych w obszarze rachunkowości powinien być jednakowy lub ekwiwalentny na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych.

Programy studiów w zakresie rachunkowości powinny być poddawane okresowym przeglądom i niezbędnym zmianom, w szczególności wynikającym ze zmieniających się regulacji rachunkowości oraz tendencji w zarządzaniu.

Profil absolwenta. Profil absolwenta powinien uwzględniać następujące elementy: wiedzę, umiejętności zawodowe, kwalifikacje informatyczne, znajomość języków obcych, postawę etyczną i społeczną, przewidywane sfery zatrudnienia.

Ukształtowanie absolwenta o określonym profilu wiedzy i umiejętnościach wymaga opracowania klarownej koncepcji kształcenia, obejmującej w szczególności:

- zakres wiedzy teoretycznej, metodycznej i praktycznej;
- pragmatyczne ukierunkowanie rozwijające umiejętności niezbędne dla wykonywania zawodu księgowego;
- umiejętności kształtowane w procesie nauczania;
- wymagania stawiane w procesie nauczania;
- wkład studiów własnych niezbędny dla osiągnięcia zakładanych wyników.

Jakość kształcenia. W ocenie jakości kształcenia z zakresu rachunkowości istotne są w szczególności:

- stopień aktualności treści programowych w kontekście regulacji prawnych i środowiskowych rachunkowości, stosowanych w praktyce rozwiązań rachunkowości oraz systemów informatycznych;

- bieżąca ewaluacja poziomu kształcenia, treści programowych, metod kształcenia itp. dokonywana na podstawie ankiet studentów lub innych form badania satysfakcji i zadowolenia studentów;
- częstotliwość dokonywania ewaluacji oraz jej wpływ na proces kształcenia i jego organizację;
- procedury i narzędzia monitorowania jakości kształcenia (hospitacje, ankiety studenckie, absolwenckie, recenzje programów itp.);
- powszechność i poprawność opracowywania sylabusów zajęć;
- badanie satysfakcji absolwentów kierunku oraz ich pracodawców.

Wymagania metodyczne dotyczące uzyskania akredytacji

Jednostka ubiegająca się o uzyskanie akredytacji Stowarzyszenia Księgowych w Polsce powinna zapewnić w programie studiów odpowiedni udział zajęć prowadzonych metodami aktywizującymi (projektowych, warsztatów, laboratoriów) – w programie studiów z rachunkowości nie mniejszy niż 15% wszystkich zajęć dydaktycznych. Powinna także zapewnić powiązanie procesu kształcenia z praktyką (odpowiednio do kierunku studiów) poprzez: zakres i formy stosowania studiów przypadków w procesie nauczania poszczególnych przedmiotów oraz udział wykładowców – praktyków z odpowiednim doświadczeniem zawodowym i umiejętnościami dydaktycznymi.

Reasumując, przedstawione propozycje zasad akredytacji uczelni wyższych przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce nie odbiegają znacząco od standardów znanych instytucji akredytujących studia (takich jak Uniwersytecka Komisja Akredytacyjna, Państwowa Komisja Akredytacyjna). Muszą jednak mieć własną specyfikę, gdyż mają określony cel – akredytację na potrzeby certyfikatu zawodowego.

PODSUMOWANIE

Prawo unijne coraz bardziej oddziałuje na różne sfery działalności w Polsce. Dotyczy to także rachunkowości, nie tylko w aspekcie legislacyjnym, ale również środowiska zawodowego i sposobu jej nauczania. W Polsce dążymy do realizacji celów, które w innych krajach już dawno zostały osiągnięte. Certyfikacja zawodu księgowego, uznawanie dyplomów studiów wyższych przez organizacje zawodowe ma miejsce w innych państwach od bardzo dawna.

Dyplomowany księgowy to odpowiedź na oczekiwania przedsiębiorców dotyczące wykwalifikowanej, kreatywnej i etycznej kadry księgowych i finansistów, a także oczekiwania odbiorców sprawozdań finansowych związane z rzetelnością i poprawnością ich sporządzania (por. Materiał informacyjny dotyczący prezentacji założeń certyfikacji zawodu księgowego w Polsce 2008). Taka osoba posiada kompetencje pozwalające m.in. na:

- organizowanie, prowadzenie i nadzorowanie rachunkowości wszystkich typów jednostek;
- zarządzania finansami;
- sporządzanie wszelkiego rodzaju sprawozdań finansowych według przepisów prawa polskiego i MSR/MSSF;
- modelowanie i nadzór funkcjonowania rachunku kosztów i rachunkowości zarządczej;
- doradzanie kierownictwu w zakresie wyboru źródeł finansowania i lokowania kapitału oraz optymalizowania podatków i przepływów pieniężnych.

Dzisiaj pojawia się szansa na nadrobienie powyższych zaległości, tak by rachunkowość polska zyskała należną jej rangę i prestiż. Osiągnięcie tego celu będzie możliwe tylko wtedy, gdy całe środowisko osób zajmujących się rachunkowością będzie do niego konsekwentnie dążyć. Do tego niezbędna jest dyskusja w gronie praktyków, środowiska akademickiego i organów legislacyjnych, prowadząca do kompromisowych rozwiązań.

Szansa ta przejawia się m.in. w działaniach na rzecz akredytacji Stowarzyszenia Księgowych w Polsce udzielonej kierunkowi finanse i rachunkowość ze specjalnością rachunkowość. Przedsięwzięcie jest bardzo pracochłonne, ale wydaje się, iż warto podjąć ten trud. Jest to bowiem kolejne działanie, które może przynieść korzyść polskiej rachunkowości – zarówno praktyce, jak i kształceniu akademickiemu.

Akredytacja Stowarzyszenia Księgowych w Polsce znakomicie wpisuje się w cele rozwoju polskiego szkolnictwa wyższego, może i powinna stać się jednym ze wskaźników efektywności kształcenia na studiach wyższych, elementem zewnętrznego systemu zapewnienia jego jakości.

PIŚMIENNICTWO

- Gorycki R.** 2009. Certyfikat dyplomowanego księgowego. Poznań, SKwP Oddział Wielkopolski w Poznaniu (materiały niepublikowane).
- Materiał informacyjny dotyczący prezentacji założeń certyfikacji zawodu księgowego w Polsce.** 2008. Warszawa, SKwP.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki.** DzU z 2009 r., nr 180, poz. 1407.
- Standardy i wskazówki dotyczące zapewnienia jakości kształcenia w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego.** 2005. [w: Materiały z konferencji europejskich ministrów do spraw szkolnictwa wyższego], Bergen 19–20 maja 2005. Bergen, Europejskie Stowarzyszenie na rzecz Zapewnienia Jakości w Szkolnictwie Wyższym.
- Thieme J.K.** 2009. Szkolnictwo wyższe. Wyzwania XXI roku. Polska–Europa–USA. Warszawa, DIFIN.
- Uchwała nr 732/110/ 2009 z dnia 20 lipca 2009 r. w sprawie tytułu zawodowego „dyplomowany księgowy”**, <http://www.skwp.pl/Uchwala,nr,732,110,2009,4360.html>, dostęp dn. 10.10.2009 r.
- Uchwała nr 732/111/ 2009 Zarządu Głównego Stowarzyszenia Księgowych w Polsce z dnia 20 lipca 2009 r. w sprawie certyfikacji zawodu księgowego**, <http://www.skwp.pl/Uchwala,nr,732%2C111%2C2009,4363.html>, dostęp dn. 10.10.2009 r.

Uchwała nr 732/112/2009 z dnia 20 lipca 2009 r. w sprawie powołania Rady Pracodawców,
<http://www.skwp.pl/Uchwala,nr,732%2C112%2C2009,4365.html>, dostęp dn. 10.10.2009 r.

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym. DzU z 2005 r. nr 164, poz. 1365,
z późn. zm.